

Judikatúra použiteľná v argumentácii na vrátenie spôsobilosti na právne úkony lebo zmenu rozhodnutia z pozbavenia na obmedzenie

Navrhovateľ primárne argumentuje, že rozhodnutie o pozbavení spôsobilosti na právne úkony predstavuje neprimeraný, a teda aj nezákonný zásah do základných práv a slobôd. Je najmä v rozpore s jeho právom na súkromný a rodinný život podľa článku 8 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, v rozpore so zákazom diskriminácie podľa čl. 14 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a v rozpore s právom na rovnosť pred zákonom podľa čl. 12 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len „Dohovor“).

Inštitút pozbavenia spôsobilosti na právne úkony odporuje zmluvnému medzinárodnému právu a záväzkom Slovenskej republiky, ktoré vyplývajú z ratifikovaných medzinárodných dohovorov o ľudských právach.

1. Inštitút pozbavenia spôsobilosti na právne úkony nie je v súlade s medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky

Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony je veľmi závažným zásahom do práv a slobôd človeka. Závažnosť takéhoto zásahu zdôraznil Európsky súd pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) napr. v rozhodnutiach *Winterwerp proti Holandsku*¹, *Matter proti Slovensku*², *H.F. proti Slovensku*³, *Shtukurov proti Rusku*⁴, *X. proti Chorvátsku*⁵. Podobne Ústavný súd Českej republiky vo svojich rozhodnutiach poukázal na závažnosť takéhoto zásahu do práv a slobôd, napr. v náleze sp. zn. IV. ÚS 412/04 z 7. 12. 2005. V náleze sp. zn. II. ÚS 2630/07 z 13. 12. 2007 dokonca uviedol, že ide o „dramatický“ zásah. Obdobne na závažnosť pozbavenia spôsobilosti na právne úkony upozorňujú aj zahraničné ústavné sudy, napr. Ústavný súd Slovinskej republiky v rozhodnutí č. U-I-346/02 z 10. 7. 2003, Ústavný súd Poľskej republiky v rozhodnutí č. K 28/05 z 7. 3. 2007.

V judikatúre ESLP je možné pozorovať zmenu postoja k samotnému inštitútu pozbavenia a obmedzenia spôsobilosti na právne úkony. Zatiaľ čo ešte v rozhodnutiach *Winterwerp proti Holandsku* a *Matter proti Slovensku* ESLP nezaujal konkrétny postoj k otázke zásahu do spôsobilosti na právne úkony, v rozhodnutí *H.F. proti Slovensku*⁶ prvýkrát odkázal priamo na Odporúčanie Rady Európy R 99(4), ktoré sa ostro stavia proti inštitútu pozbavenia spôsobilosti na právne úkony. Od rozhodnutia *H.F. proti Slovensku* považuje ESLP toto Odporúčanie za určitý štandard a pravidelne vo svojich rozhodnutiach naň odkazuje, napr. v rozhodnutiach vo veci *Shtukurov proti Rusku*⁷, *X. proti Chorvátsku*⁸, *Salontaji-Drobnjak proti Srbsku*⁹, *Alajos Kiss proti Maďarsku*¹⁰.

ESLP v týchto rozhodnutiach zdôrazňuje individualizáciu prípadných zásahov do právnej spôsobilosti rozhodovať sa, založenú na posúdení funkčných schopností človeka s postihnutím. ESLP ostro kritizuje automatické dôsledky pozbavenia spôsobilosti na právne úkony, napr. v prípade súhlasu s hospitalizáciou (*Shtukurov proti Rusku*¹¹), procesnej (ne)spôsobilosti v prípade konania o adopcii

¹ *Winterwerp proti Holandsku*, sťažnosť č. 6301/73, rozhodnutie z 24. 10. 1979

² *Matter proti Slovensku*, sťažnosť č. 31534/96, rozhodnutie z 5. 7. 1999

³ *H.F. proti Slovensku*, sťažnosť č. 54797/00, rozhodnutie z 8. 11. 2005

⁴ *Shtukurov proti Rusku*, sťažnosť č. 44009/05, rozhodnutie z 27. 3. 2008

⁵ *X. proti Chorvátsku*, sťažnosť č. 11223/04, rozhodnutie z 17. 7. 2008

⁶ *H.F. proti Slovensku*, sťažnosť č. 54797/00, rozhodnutie z 8. 11. 2005, ods. 39 a ďalej.

⁷ *Shtukurov proti Rusku*, sťažnosť č. 44009/05, rozhodnutie zo dňa 27. 3. 2008, ods. 59.

⁸ *X. proti Chorvátsku*, sťažnosť č. 11223/04, rozhodnute zo dňa 17. 7. 2008, ods. 25.

⁹ *Salontaji-Drobnjak proti Srbsku*, sťažnosť č. 36500/05, rozhodnutie zo dňa 13. 10. 2009, ods. 107.

¹⁰ *Alajos Kiss proti Maďarsku*, sťažnosť č. 38832/06, rozhodnutie zo dňa 20. 5. 2010, ods. 15.

¹¹ Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony viedlo k situácii, že pri hospitalizácii sťažovateľa v psychiatrickej liečebni bol vyžadovaný súhlas jeho opatrovníčky, pričom otázka spôsobilosti dať súhlas s hospitalizáciou u pána Shtukurova nebola vôbec skúmaná. ESLP konštatoval porušenie čl. 5 (právo na osobnú slobodu). Pozri *Shtukurov proti Rusku*, ods. 108.

dieťaťa (*X. proti Chorvátsku*¹²), či automatického odobratia volebného práva u ľudí bez plnej spôsobilosti na právne úkony (*Alajos Kiss proti Maďarsku*¹³). V rozsudku *X. a Y. proti Chorvátku* ESLP vo vzťahu k dôsledkom pozbavenia spôsobilosti na právne úkony uviedol:

„Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony má závažné dôsledky. Dotknutá osoba nie je spôsobilá robiť žiadne právne úkony, a je tak pozbavená svojej nezávislosti vo všetkých právnych sférach. Osoby pozbavené spôsobilosti na právne úkony sú v situácii, kedy závisia od rozhodnutí iných, v rôznych aspektoch ich súkromného života. Napríklad kde budú žiť, alebo ako budú nakladať s majetkom a všetkými príjmami. Tieto osoby prichádzajú o veľa práv, alebo je obmedzený ich výkon. Napríklad nemôžu vyhotoviť závet, nemôžu byť zamestnaní, nemôžu uzavrieť manželstvo, alebo inú formu spoluzitelia zakladajúcu právne následky, atď.“¹⁴

ESLP opakovane uviedol, že Európsky dohovor o ľudských právach (ďalej len „EDLP“) musí byť interpretovaný vo svetle dnešných podmienok. Najvyšší štandard ochrany ľudských práv osôb so zdravotným postihnutím, a teda aj osôb s duševnou poruchou, garantuje Dohovor. Preto by aj ustanovenia EDLP a aj domáca právna úprava mali byť interpretované optikou Dohovoru. Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony je typickým príkladom tzv. náhradného rozhodovania, a to ako také odporuje čl. 12 Dohovoru. Namiesto „náhradného rozhodovania“ (tzv. *substituted decision-making*) je text čl. 12 Dohovoru ustanovenia vybudovaný na koncepte „podporovaného rozhodovania“ (tzv. *supported decision-making*). Štáty, ktoré ratifikovali Dohovor, a teda aj Slovenská republika, sa zaväzujú zaviesť opatrenia, prostredníctvom ktorých bude ľuďom so zdravotným postihnutím poskytovaná nevyhnutná podpora k tomu, aby mohli svoju spôsobilosť uplatňovať.¹⁵ Dohovor tak namiesto rozlišovania osôb, ktoré spôsobilosť na právne úkony majú a osôb, ktoré sú tejto spôsobilosti pozbavené (resp. im spôsobilosť bola obmedzená), predpokladá zavedenie spektra podporných opatrení. Na jednom konci tohto spektra sú osoby, ktoré žiadnu podporu nepotrebujú, na druhom konci sú osoby, ktoré potrebujú vysokú mieru podpory, ktorá vo výnimočných prípadoch môže byť nevyhnutná pre celý rozsah spôsobilosti.¹⁶ Z Dohovoru vyplýva záväzok pre zmluvné strany, a teda aj pre Slovenskú republiku, upustiť od tradičného konceptu náhradného rozhodovania a opatrovníctva v prospech prijatia systému podporovaného rozhodovania.¹⁷ Výklad čl. 12 Dohovoru, podľa ktorého je obmedzenie a pozbavenie spôsobilosti na právne úkony v rozpore s týmto článkom, podporil aj Vysoký komisár OSN pre ľudské práva vo svojej tematickej štúdii z roku 2009, kde uviedol:

„Či už je existencia zdravotného postihnutia priamym alebo nepriamym dôvodom pre rozhodnutie o nespôsobilosti na právne úkony, taká právna úprava odporuje uznaniu spôsobilosti na právne úkony osôb so zdravotným postihnutím podľa čl. 12 ods. 2 Dohovoru.“¹⁸

¹² Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony viedlo k automatickému zbaveniu procesných práv v konaní o adopcii. Sťažovateľka tak bola bez skúmania spôsobilosti byť účastníkom konania automaticky tohto práva zbavená. Súd konštatoval porušenie čl. 8 (právo na rodinný život). Pozri *X. proti Chorvátsku*, ods. 51.

¹³ Sťažovateľ bol obmedzený na spôsobilosti na právne úkony, a preto nemohol podľa maďarskej ústavy vykonávať volebné právo. Strata volebného práva bola automatickým dôsledkom rozsudku o obmedzení spôsobilosti, žiadny súd nikdy neposudzoval schopnosť sťažovateľa urobiť volebný akt. ESLP konštatoval porušenie čl. 3 Protokolu č. 1 (právo voliť). Pozri *Alajos Kiss proti Maďarsku*, ods. 42.

¹⁴ *X a Y proti Chorvátsku*, sťažnosť č. 5193/09; rozsudok zo dňa 3. 11. 2011, ods. 90.

¹⁵ Porovnaj Guernsey, K., Nicoli, M a Ninio, A. *Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Its Implementation and Relevance for the World Bank*, Svetová banka 2007, s. 12, dostupné na <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Disability-DP/0712.pdf>.

¹⁶ *Ibid.*, s. 12.

¹⁷ Pre podrobnejší popis záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru porov. Marečková, J.: *Platná právni úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením*, Právní rozhledy, 3/2009, s. 86-94.

¹⁸ *Tematická štúdia Kancelára Vysokého komisára OSN pre ľudské práva o zvyšovaní povedomia a porozumenia o Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím*, A/HRC/10/48, január 2009, s. 14, ods. 45. Štúdia je dostupná na <http://www2.ohchr.org/english/issues/disability/HRCResolution79.htm>.

2. Pozbavenie, resp. obmedzenie spôsobilosti na právne úkony nie je proporcionálne v konkrétnom prípade

Navrhovateľ, nad rámec názoru, že pozbavenie spôsobilosti na právne úkony je protiústavné per se (samo o sebe), argumentuje aj neprimeranosťou tohto zásahu v jeho konkrétnom prípade.

Rozhodnutie o pozbavení spôsobilosti na právne úkony predstavuje neprimeraný, a teda aj nezákonný zásah do základných práv a slobôd garantovaný Ústavou Slovenskej republiky, a to najmä čl. 14 podľa ktorého má každý spôsobilosť na práva; čl. 16 ods. 1, podľa ktorého je zaručená nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia, čl. 19 ods. 2, podľa ktorého má každý právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života a čl. 46 ods. 1, podľa ktorého sa každý môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Navrhovateľ si dovoľuje odkázať najmä na judikatúru českého Ústavného súdu, ktorý sa otázkou pozbavovania spôsobilosti na právne úkony opakovane zaoberal. Argumentácia českého Ústavného súdu prešla za posledných niekoľko rokov značným vývojom. Prvým dôležitým rozhodnutím je nález vo veci sp. zn. IV ÚS 412/04 zo 7. decembra 2005, kde súd predstavil test proporcionality. Podľa Ústavného súdu ČR je nutné pri rozhodovaní o spôsobilosti na právne úkony tento trojstupňový test:

- a) Je sledovaný legitímny cieľ? Je sledovaný a presadzovaný cieľ nevyhnutný v slobodnej demokratickej spoločnosti?
- b) Existuje racionálne spojenie medzi cieľom a prostriedkami vybranými k jeho presadeniu?
- c) Existujú alternatívne spôsoby dosiahnutia cieľa, ktorých využitie by učinilo zásah do základného práva menej intenzívnym, popr. by ho úplne vylúčilo?

V roku 2007 Ústavný súd ČR rozhodnutím sp. zn. II.ÚS 2630/07 z 13. 12. 2007 vyhovel sťažnosti a zrušil napadnuté rozhodnutia, pričom kritizoval najmä formalistický prístup súdov k hodnoteniu spôsobilosti na právne úkony a taktiež rozšírenú prax pozbavovania spôsobilosti na právne úkony.

Kľúčovým rozhodnutím je nález sp. zn. I ÚS 557/09 z 18. 8. 2009. V tomto náleze Ústavný súd ČR ostro napadol inštitút pozbavenia spôsobilosti na právne úkony, ktorý označil za „ústavně značně problematický institut, který je evidentním reliktem starého režimu“¹⁹. Poukázal pritom na reformy v západných krajinách (Rakúsko, Nemecko, Francúzsko), ktoré od pozbavovania spôsobilosti na právne úkony upustili. Ako krajný prostriedok zásahu označil obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Ústavný súd uviedol:

„Omezení způsobilosti k právním úkonům musí být vždy považováno za krajní prostředek ochrany člověka s postižením, při soudním rozhodování o omezení způsobilosti k právním úkonům bude vždy třeba důsledně dbát toho, aby nebyla omezována ve větším rozsahu, než je nezbytně třeba k ochraně základních práv třetích osob a jiných ústavně chráněných statků, v jejichž prospěch mají být základní práva omezovaného umenšena, přičemž jako krajní mez (k níž ne vždy je ovšem z hlediska principu proporcionality možné dospět) je třeba respektovat mez stanovenou čl. 4 odst. 4 Listiny.“²⁰

Ústava SR priznáva každej fyzickej osobe **spôsobilosť na práva**, t.j. právnu subjektivitu. Pod pojmom každý treba rozumieť každého, kto sa narodí. Ústava v článku 14 hovorí iba o spôsobilosti na práva, spôsobilosť na povinnosti nespomína. Povinnosti totiž nie je potrebné poskytnúť ústavnú ochranu. Ústava v článku 14 zakotvuje všeobecnú (abstraktnú) spôsobilosť na práva, ktorá by mohla byť obmedzená iba ústavným zákonom. Od tejto úpravy treba odlišovať konkrétnu (špecifickú) spôsobilosť osoby na práva, ktorá môže byť obmedzená zákonmi, avšak iba tak, aby to nebolo v rozpore s jeho základnými právami a slobodami, ktoré sú garantované Ústavou. Právna subjektivita znamená, že túto osobu právny poriadok nášho štátu uznáva za subjekt – „za právnu osobnosť“, ktorá môže nadobúdať práva. Priznaná (vrodená) právna subjektivita zároveň oprávňuje fyzickú osobu ako právny subjekt domáhať sa so zákonnými prostriedkami svojich práv, ktoré sa jej priznávajú. Takýto status fyzickej osoby zakotvený v Ústave je aj zároveň výrazom úplnej rovnosti fyzických osôb ako právnych osôb.

¹⁹ Nález ÚS ČR, sp. zn. I ÚS 557/09 z 18. 8. 2009, ods. 23

²⁰ *Ibid.*

Právo na integritu osobnosti je v mnohých prípadoch prelomené inštitútom pozbavenia spôsobilosti na právne úkony, ktorého problematika je upravená v občianskom zákonníku a v občianskom súdnom poriadku. Naša právna úprava deklaruje význam takéhoto zásahu do osobnosti ako opatrenie „v záujme tých, ktorí nemajú možnosť ovládnuť svoje konanie a posúdiť jeho následky“. Pozbavením spôsobilosti na právne úkony je navrhovateľ v celom rozsahu odkázaný na konanie svojho opatrovníka. Podľa ustanovenia § 9 Občianskeho zákonníka majú maloletí tiež určitý stupeň spôsobilosti na právne úkony, ktoré svojou povahou zodpovedajú veku, rozumovej a vôľovej vyspelosti. Maloletí majú teda obmedzenú spôsobilosť na právne úkony, zákon však neustanovuje žiadne hranice, podľa ktorých je odstupňovaná ich spôsobilosť robiť právne úkony. Preto v každom jednotlivom prípade treba vychádzať z objektívneho posúdenia ich rozumovej a vôľovej vyspelosti, ktorá zodpovedá ich veku. Pri úvahách o spôsobilosti na právne úkony maloletých v spojení so súdnymi rozhodnutiami sú považované za platné právne úkony, napr. prijatie prémiového sporenia – peňažných súm zo sporenia, kúpenie motocykla. Pri posudzovaní platnosti tohto právneho úkonu u maloletých osôb sa posudzuje aj s ohľadom na hodnotu a spoločenské dôsledky tohto nadobudnutia vlastníctva. Na základe právoplatného súdneho rozhodnutia navrhovateľ nemá ani takú spôsobilosť na právne úkony ako 5 ročné dieťa. V dôsledku rozhodnutia o pozbavení spôsobilosti na právne úkony je navrhovateľ vyradený z verejného a súkromného života, nemá právo vstupovať do právnych vzťahov podľa vlastného rozhodnutia, uzavrieť manželstvo, nakoľko keďže je pozbavený spôsobilosti na právne úkony nemôže uzavrieť manželstvo (§ 12 ods. 1 Zákona o rodine), je vylúčený z výkonu rodičovských práv a povinností (§ 28 ods. 3 Zákona o rodine), nemôže voliť, nakoľko podľa jednotlivých zákonov Slovenskej republiky je pozbavenie spôsobilosti na právne úkony prekážkou výkonu volebného práva (zákon č. 333/2004 Z.z. o voľbách do Národnej rady Slovenskej republiky, zákon č. 46/1999 Z.z. o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov, zákon č. 331/2003 Z.z. o voľbách do Európskeho parlamentu, zákon č. 303/2001 Z.z. o voľbách do orgánov samosprávnych krajov a zákon č. 346/1990 Zb. o voľbách do orgánov samosprávy obcí).

V neposlednom rade aj Ústavný súd Slovenskej republiky vo svojom prelomovom náleze zo dňa 28.11.2012 sp. zn. I. ÚS 313/2012 vyhovel sťažnosti pána T., ktorého Obvodný súd Bratislava V. pozbavil spôsobilosti na právne úkony. Podľa Ústavného súdu SR došlo k porušeniu jeho práva na súkromný a rodinný život, práva na spravodlivý proces a práva na rovnosť pred zákonom. Za porušenie týchto práv musí Krajský súd v Bratislave sťažovateľovi zaplatiť odškodnenie 3000 eur. Ide o prvé rozhodnutie ústavného súdu, ktoré sa týka problematickej oblasti pozbavovania spôsobilosti na právne úkony osôb s duševným postihnutím. Ústavný súd zdôraznil, že zdravotné postihnutie, ako aj práva ľudí so zdravotným postihnutím sa vnímajú odbornou verejnosťou v súčasnosti odlišne ako v minulosti. Už nie je primárny medicínsky prístup, ale do popredia vystupuje povinnosť zachovať dôstojnosť každého ľudského života, vrátane slobody rozhodovať sa. V tomto kontexte je potrebné chápať aj zásahy do spôsobilosti na právne úkony.

V predmetnom rozhodnutí ústavný súd označil pozbavenie spôsobilosti na právne úkony za „právnu smrť“. Pritom zdôraznil, že ak všeobecné súdy rozhodujú o niečej spôsobilosti, musia k pozbaveniu pristúpiť iba v extrémnych prípadoch, pretože ide o poslednú možnosť (ultima ratio). Súdy musia vždy zvažovať, či k ochrane dotknutej osoby so zdravotným postihnutím nepostačujú menej reštriktívne opatrenia, napríklad obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Ďalej sa ústavný súd zaoberal problémom znaleckého dokazovania v konaní o spôsobilosti na právne úkony. K tomu uviedol, že súdy by nemali nekriticky pristupovať k znaleckým posudkom a mechanicky preberať ich závery, mali by vychádzať najmä z výsluchu dotknutého človeka, a vykonať aj ďalšie dôkazy smerujúce k posúdeniu jeho rozmanitých sociálnych a právnych vzťahov. Samotné zistenie, že človek trpí duševnou poruchou, ktorá nie je len prechodnou, na zbavenie spôsobilosti na právne úkony nestačí.

Z vyššie uvedených dôvodov má navrhovateľ záujem o vrátenie spôsobilosti na právne úkony v celom rozsahu, nakoľko existenciou takéhoto rozhodnutia dochádza k neprimeranému zásahu do jeho základných práv a slobôd, pretože sledovaný účel je možné dosiahnuť prostriedkami trestného a správneho práva, alebo menej reštriktívnymi prostriedkami civilného práva, konkrétne obmedzením spôsobilosti na právne úkony, alebo ustanovením opatrovníka podľa § 29 Občianskeho zákonníka.

3. Pozbavením spôsobilosti na právne úkony dochádza k neprimeranému zásahu do súkromného a rodinného života pozbaveného

Podľa čl. 16 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky sa zaručuje nedotknuteľnosť osoby a jej súkromia. Obmedzená môže byť len v prípadoch ustanovených zákonom a podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy SR má každý právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života. Navrhovateľ sa rovnako domnieva, že rozhodnutia vydané v rámci súdneho konania zasiahli do jeho práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života, keďže nimi došlo k neodôvodnenému obmedzeniu jeho práv a slobôd, rovnako ako jeho osobného a profesijného vývoja. Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony predstavuje vážny zásah do práv dotknutej osoby zaručených článkom 19 ods. 2 Ústavy SR, vrátane práva na identitu a na osobný rozvoj a práva na nadväzovanie a rozvíjanie vzťahov s blízkymi a s vonkajším svetom. Súdne rozhodnutie o pozbavení spôsobilosti navrhovateľa je vážnym zásahom do dôstojnosti navrhovateľa.

Za takýto neoprávnený zásah považuje navrhovateľ skutočnosť, že svoje rozhodovanie o svojom súkromí musí ponechať na tretie osoby alebo súdy. Takýto právny status svojej osoby považuje navrhovateľ za ponížujúci. Súdny rozhodnutím sa odňala ochrana súkromia aj v oblasti ochrany korešpondencie a tajomstva dopravovaných správ, nakoľko napriek tomu, že je schopný posúdiť význam doručovaným správ ako aj súdnych rozhodnutí, tieto môže preberať výlučne jeho opatrovník. Týmto napriek svojej schopnosti pochopiť význam takýchto správ, sa stal objektom cenzúry listových zásielok, bez ohľadu na ich intímny alebo úradný obsah.

V rukách opatrovníka navrhovateľa je rozhodovanie o tom, kde by mal žiť, opatrovník zasahuje do riadenia financií, nakladania s účtami v banke, s dôchodkom, čo predstavuje aj vážny zásah do ochrany majetku navrhovateľa. Ochrana rodinného života z obsahového hľadiska zahŕňa aj právo na výkon rodičovských práv, práva spojené s manželstvom a právo na rodinný život. Jedným zo základných zmyslov a účelom rodinného života je výchova detí, rozhodovanie o veciach týkajúcich sa a nevyhnutne spojených s deťmi napr. rozhodovanie o mene, o škole, o zdravotnej starostlivosti a ďalších nijako nie menej významných úradných úkonoch. Navrhovateľovi je v dôsledku rozhodnutia súdu o pozbavení spôsobilosti na právne úkony v odňaté právo spojené s manželstvom, nemá právo na uzavretie manželstva, právo na založenie rodiny, s rešpektom jeho slobodnej vôle partnera o počte detí.